

„ИЗГРЕВЪТ“

НА

БЯЛОТО БРАТСТВО

ПЕЕ И СВИРИ,

УЧИ И ЖИВЕЕ

24

Библиотека  
„Житен клас“

## **4. Проникване и разпространение на методизма в България**

### **4.1. Проникване и разпространение на методизма в България**

**Протестантските секти в България.**

**София, Партиздат, 1972, с. 68-77.**

В България методистката пропаганда започва организирано през последните 20 години от турското владичество в нашите земи. През 1857 г. в Шумен се установяват за постоянна работа първите у нас мисионери на методизма – д-р Алберт Лонг и Уесли Претимън, дошли от САЩ като представители на мисионерското дружество на епископалната методистка църква Missionary Society of the Methodist Episcopal Church. (Заб. В някои документи на Методистката църква се твърди, че тя е започнала работата си в страната “още в 1844 г. в лицето на първия български методистки евангелист Гаврил Илиев...” - ЦДА на НРБ, фонд 165, оп. 3, а.е. 210, л. 149; Г. Илиев действително е вършил и преди това известна методистка пропаганда, разпространявал е литература, но организирана и системна работа за създаване на методистка църква у нас започва с идването на Лонг и Претимън. Самият Г. Илиев е ръкоположен за методистки дякон и проповедник от американските мисионери едва в 1876 г. - Вж. напр. Bulgaria Mission Conference held at Loveth, 1896. Rustchuk, Appendix. Mission almanac p. II).

По споразумение с американската Конгресистка църква, за територията на пропагандата, на която се определили земите на юг от Стара планина, Методистката мисионерска дейност се ограничава в Северна България. Започната в Шумен, тя постепенно се пренася във Велико Търново, Ловеч, Свищов, Русе, Севлиево, Орхание (Ботевград), Плевен, Лом, Видин, София... Към усилията на Лонг и Претимън за разпространението на методизма в България се прибавили в последствие и тези на много други мисионери, като Фредерик Флокен, Е. Уелнес, Е. Ф. Лонсбъри, У. Чалис и пр. Методизъмът постепенно създал и свои български проповедници и деятели, като Гаврил Илиев, Ю. И. Икономов, Стефан Томов, Петър Тихчев, Ив. Тодоров, Павел Тодоров, М. Делчев, Ив. Димитров и др.

Наред с устната пропаганда на методизма се организира и печатна. Разпространява се брошурна литература, пишат се книги, учебници, превежда се Библията.

От 1864 г. в цариградското протестантско издателство започва издаването на месечното мисионерско списание “Зорница”, сетне седмичен вестник “Зорница”.

В 1874 г. започва издаването на илюстрирано месечно издание за децата под същото название, което още "през първата годишнина имаше около две хиляди абонати". (Заб. W. W. Hall, Ir. Puritans in the Balkans. Sofia, 1938, p. 35.) Тези печатни издания се разпространявали широко и просъществували дълго време (в. "Зорница" преустановява издаването си едва в 1948 г.).

От 1892 г. започва излизането си друг основен печатен орган на методизма у нас, месечното списание "Християнски свят". (Заб. Ibid., p. 128.)

Многогодишните усилия на методистките мисионери не се увенчали с очакваните от тях резултати – след тях тръгнали твърде малко последователи, обединени в няколко малобройни групи. Слабата ефективност на упоритата системна и интензивна мисионерска методистка дейност се обяснява главно с конкретните тогавашни социални условия, които впрочем обясняват слабата пробивност на протестантската пропагандна в нашата страна изобщо.

Разложителните процеси в клонящия към залеза си феодализъм в пределите на тогавашната турска империя се задълбочават все повече и създават предпоставка за засилване на националноосвободителните борби на поробения от тази империя български народ. Зараждането на буржоазно-капиталистическите производствени отношения благоприятствува в известна степен проникването на протестантизма в българските земи. Особено силни тенденции на арената на международните отношения дават насоката и зареждат с енергия и устойчивост стремежа към такова проникване – то се проектира и осъществява като средство за разширяване периметъра и стабилизиране влиянието на англо-американските грабителски интереси на Балканите и отстраняване влиянието на Русия от този участък на света.

Но работата е, че тези западни намерения влизат в противоречие с интересите на българския народ. Надигнал се на тежка борба за освобождението си, този народ вижда спасението си в поражението на турската феодална власт и в подкрепата на борбата му от братския руски народ. Експанзионистичните западни капиталистически държави тъкмо наопаки – в стремежа си да стабилизират своето влияние тук са били заинтересовани да отстроят подпомагащото освободително движение руско влияние и за момента са били по-склонни да съхранят целостта и властта на турската държава. Това безспорно не е могло да допадне на българския народ.

Доколкото пък и православната християнска религия е била вече не само традиционна, но и се е вплела като налична духовна сила в борбените изяви на народа против мохамеданския поробител, дотолкова и всяка противоречаща й религиозна пропаганда е срещала по-enerгична съпротива и по-често верски мотиви. Така че, както социално-политическата, така и религиозната обстановка в нашата страна по това време са представлявали същевременно много сериозни прегради за проникване на протестантското и по-специално на методисткото влияние.

С тези прегради методистките мисионери се сблъскват още от самото начало и по неволя биват заставяни да се съобразяват с тях. Всеки опит да прокарват прозападно и антируско ориентиране и мислене по социалните политическите и културните проблеми на нашия народ тогава среща неодобрение и осъждане от страна дори и на тези, които са започнали вече да слушат техните проповеди. Особена чувствителност проявявали българите и към прозелитичния дух на методистката пропаганда: било е достатъчно само да се намекне пред обикновените хора от народа за критично отношение към православието или да се внушава под каквато и да е форма отказване от него и приемане "новата" и "истинската" вяра – и аудиториите на "благовестителите" на тази вяра внезапно оредявали, а често въобще се стопявали. Това неведнъж е ставало причина мисионерите да започват работата си с нови средства и съвсем отново, да се местят от едно селище в друго, а някои дори да се отказват след неуспеха си, какъвто е и случаят с У. Претимън след неуспеха му в Шумен. (Заб. Вж. М. Стоянов. Начало на

протестантската пропаганда в България, с. 60–61.) Много ефективно на разобличение била подлагана методистката пропаганда от напредничавите българи по това време, между които с особени заслуги се отличават Д. Войников, Д. Боцаров, Матей Петров – Преображенски и други. (Заб. Пак там.)

Интензивната и широко организирана методистка пропаганда не успяла да увлече масово народа и след Освобождението. Това се вижда например от обстоятелството, че към 1890 г., т.е. след близо 40 години упорита мисионерска работа, членовете на методистката църква в страната са станали едва 128 души и “почти толкова съмишленици”. (Заб. W. W. Hall, Ir. Puritans in the Balkans. Sofia, 1938, р. 128.) Не вървяло бързо тяхното увеличение и през първата четвърт на настоящия век, което се вижда от следните данни:

Таблица

Година	Бр. на метод.	Пастори	Членове		Неделни училища		
			Църкви и общества	Подготвящи	Действителни	бр. Учители	Ученици
1904	18	17	56	312	15	41	397
1905	16	16	81	320	15	45	435
1907	17	17	134	398	16	48	520
1923	20	20	241	656	25	56	1195
1926	19	13	201	620	18	69	1169

(Заб. Данните са от протоколите на методистките конференции за посочените години.)

Страданията на нашия народ през войните на този период и особено през и след Първата световна война са оказали влияние за известно увеличаване броя на сектантите и на методистите по специално. Но и активната революционна дейност под ръководството на БКП, намерила най-висока изява във въстанието от септември 1923 г., възправяше в народното съзнание още по-солидни прегради против всяка пропаганда с чужди източници и с чужда на народните интереси ориентация. Тази повишена чувствителност и невъзприемчивост на нашия народ към подобни пропаганди, формирани в огъня на борбите му против всякакви поробители, е едно от най-ценните качества на неговия духовен облик, играло решаваща роля и в отношението му към методистката и всяка протестантска мисия. Стабилната нравствена твърдина на нашия народ не са успели да поколебаят и подкопаят усърдните методистки и други мисионерски усилия, в нея главно са се разбивали домогванията им. Поради нея те е трябвало неведнъж да признават неуспеха си и дори да считат мисията си за фактически провалена. (Заб. “Методистката мисия не можа да постигне големи успехи и на два пъти беше фактически изоставяна”: W. W. Hall, Ir. Puritans in the Balkans. Sofia, 1938, р. 127. **1863.** – Евангелизирането на народа се считаше за невъзможно без отделна организация и един по-нататъшен курс на действие... **1866.** – ... Мисията при българите бе фактически преустановена ... **1871.** – Мисията бе изоставена... **1883.** – Мисионерският комитет възстановява обсъждането за целесъобразността на закриването на мисията. Най-остра съпротива на протестантите...”: The Minutes of the Bulgaria Mission Conference of the Methodist Episcopal Church, held at Loveth, 1896. Mission press, Rustchuk, 1896. Appendix. Mission almanac p. I–IV).

Това е онзи “зъл” за тях български дух, който е пречил за възхода на “евангелското дело”. Той е предизвиквал дори у българските методистки ръководители неприязнени оценки за народа, окачествяван от тях като “невежествен” поради нежеланието му да възприеме учението им, като неразбиращ

уж собствения си интерес и затъващ под "гителното" влияние на враговете на евангелието, особено на социалистите, които са отявлени атеисти". (Заб. The Minutes of the Thirteenth Session of Bulgaria Mission Conference of the Methodist Episcopal Church, Rustchuk, 1904, p. 41.)

"Напредъкът на евангелското дело ще се възпрепятствува, докато имаме един невежествен народ, който няма самосъзнание и който се бои повече от хората, колкото от бога – се оплаква през 1904 г. методисткият пастор за Ловешкия край Павел Тодоров. – Друга голяма спънка за нашата работа е преобладаващото разбиране, пропагандирано от враговете на евангелието, че протестантите разединяват народа и не са патриоти. Те заявяват, че никой не може да бъде истински българин, ако не е привърженик на гръцката православна църква". (Заб. 19. Ibid.)

Методистките мисионери следователно се препоръчват като истински приятели на народа, стремейки се да му внушат (използвайки и чувствата му на антипатия към гръцката патриаршия), че православната църква е гръцка, а проповядваната от тях американска разновидност на протестантизма отговаряла най-добре на националните му интереси, че враговете на евангелието били врагове на народа и пр. Но работата е там, че българския народ добре е разпознавал в деянията на тези негови нови "доброжелатели" същата роля на "вълци в овчи кожи", която преди това му разиграваха и гръцките фанариоти. Народът правилно е улавял – по горчивото признание на самите мисионери – че неговите действителни врагове са не враговете на религиозното мракобесие, а тъкмо сладкодумните задокеански "приятели на евангелието".

Виждайки добре, че пряко проамериканската и прозелитичната пропаганда не дава очакваните резултати сред българското население, а напротив, води до обратни резултати, мисионерите на методизма още отначало се ориентират и постепенно все по-широко използват такива средства в дейността си, които пу биха се възприели. С такава цел те наблягат на организиране на медицинско съдействие, на благотворителна дейност, както и на просветна дейност – чрез училища, печат, детски заведения и пр. По-големия интерес към просветните мисионерски инициативи се дължи на понятни причини – необходимостта от повече образовани хора се обуславяла преди всичко от самото обществено развитие, а в същото време в страната нямало още училища и достатъчно кадри, които да отговорят според нуждите на тази социална необходимост. Мисионерските училища, в които заедно с религиозните са давали и известни светски знания, дошли да попълнят поне малко тази празнина и с работата си действително допринесли нещо за развитието на просветното дело. (Заб. Във връзка с оценката на мисионерските просветни инициативи вж. напр. Н. Мизов. Религиозните секти у нас и идейната борба против тях. "Ново време", 1963, кн. 3; М. Стоянов. Посоченото съчинение.)

Но когато се отчита положителния аспект на този вид мероприятия на мисионерите, не бива да се изпуска изпредвид, че не той е основният, главният, който характеризира тяхната дейност. Организирайки такива форми на работа, мисионерите нито са се отказали когато и да било, нито са изместили по никакъв начин главната, основната цел на тази дейност: "обръщането на българския народ не само по верска, но по политическа и икономическа линия на запад (към Америка и Англия), а не на Изток (към Русия)."

Тази своя цел те са преследвали и преследват винаги, само че в движението си към нея не са могли да я показват винаги пряко и открыто, а според условията са били заставени да лавират и търсят най-удобния за момента косвен подход към нея.

Колкото и гъвкаво да са правили това обаче, чувствителният към възроденото си национално достойнство и борещ се за свобода български народ не е могъл да се заблуди по отношение на основните тенденции на мисионерската дейност и да не реагира съответно на тях.

По-определенено антибългарската по същество насоченост на мисионерската дейност се изяви по време на въстанията и освободителната война, когато макар и някои отделни мисионери да допринесоха за информиране на световната общественост за турските безчинства в българските земи, общо взето, не застанаха на страната на борещия се народ, в освобождението на който не виждаха перспективи за успех на по-нататъшната си работа в нашата родина. "В тази отрицателна или най-малко индиферентна позиция на мисионерите спрямо основната линия в развитието на българския народ през възрожденската епоха – неговата националнореволюционна борба – се крие главната причина за неуспеха им да спечелят българския народ за своята кауза". (Заб. М. Стоянов. Посоч. съч., с. 64.)

Своята отрицателна позиция към освободителното дело на българския народ и враждебността си към Русия и руския народ мисионерите сами са изразявали многократно. Ето как се очертава тя от американец Уилям У. Хол – Младши в апологетичната по отношение на мисионерството негова книга "Пуританите на Балканите", издадена на английски в София през 1938 г.:

"След църковната независимост, обаче, в 1878 г. дойде политическата свобода и изглеждаше, че за мисионерската дейност се затваря още една врата. Действително, едно истинско разгръщане на евангелското дело сега изглеждаше застрашено. Мисионерската работа се осъществяваше под покровителството на турските власти. Изгонването на турците оставяше мисионерите на благоволението на българите, които бяха показали гостоприемство към тях, и на руските власти, които се бяха изявили като последователни противници на англосаксонското влияние на Балканите и на евангелските идеи. Делото обаче беше заложено твърди твърде солидно, за да бъде унищожено от тези враждебни сили. За своя изненада и щастие мисионерите скоро разбраха, че няма защо да се опасяват от българската администрация или от народа и че техният действителен враг бе непримиримостта на руските служебни лица. Случи се така, че последния фактор стана толкова заплаха за стремежите на българския народ, колкото и за тези на мисионерите. По такъв начин мисионерите и народът бяха обединени помежду си от една обща ненавист към Русия. Те обединиха интересите по начин и в степен, каквито никога не са били очаквани". (Заб. W. W. Hall, Jr. Puritans in the Balkans. Sofia, 1938, p. 266.)

По-нататък Хол бележи, че царуването на Александър Батенберг е улеснило мисионерите да пригодят програмата си за действие към новите условия в страната след изгонването на турците и особено за отстояване на каузата им "против враждебния натиск на руските служебни власти". (Заб. Ibid.)

Не само при Батенберг, а и при неговите наследници на престола протестантските мисионери са намирали прием и благоприятни условия за дейността си. Но тъкмо това само по себе си достатъчно говори доколко угодната за чуждите на народа монарси мисионерска дейност е могла да допада и на самия народ.

Като проводници именно на чуждото на народа западно влияние, монарсите в буржоазна България не са могли да не видят в мисионерската дейност изгода за прокарваната от тях политическа линия.

Като господари с немска кръв те са имали и известни разногласия с някои мисионери, като такива разногласия са се проявявали и между самите мисионери, но това за народа е имало все един и същ неблагоприятен резултат.

Споровете са били, както правилно отбелязва Н. Мизов, най-много за това, "към коя империалистическа групировка да завлекат България" (Заб. Цит. по "Материалы по научен атеизъм", С., 1967, с. 211.) в утода на една или друга част от управляващата буржоазна върхушка, а не и в полза на интересите на народа. Затова, когато Хол говори за единство на интересите, това единство съединява реално мисионерските интереси само с интересите на новите народни поробители, а не и с интересите на самия народ.

Твърдението му, че българския народ виждал когато и да било заплаха за своите интереси в руския народ, е грубо тенденциозно изопачаване на историческата истина, което само по себе си достатъчно говори, че задокеанските "доброжелатели"-мисионери са били по същество толкова близки на интересите на българския народ, колкото и турския султан или династията на Кобургите.

Както правило мисионерската дейност е намирала отклик сред свързалата интересите си със западните капитали и със западната политика българска буржоазия. Не случайно още отначало и пропагандата на методизма не намира отклик в средата на трудещите се и потискани народни маси, а техни последователи се появяват предимно из средата на замогващи се занаятчии, търговци и някои представители на интелигенцията. За стремящите се към натрупване на печалби млади буржоа допада пропагандираната и чрез протестантизма американска деловитост. Искащата не само повече пари, но и повече време сложна и скъпа православна и католическа църковна йерархия и дейност в много отношения губи в техните очи пред новата по-практическа и по-евтина религия, която чрез изгодата за кесията разтваряше благоприятно за себе си и сърцата на икономически крепнещите парвенюта. Още повече когато съблазнителната за тях "манна" на западната ориентация дразнеше много примамливо апетитите им за забогатяване. Затова, както пише М. Стоянов, първите български протестантски семейства са били такива, които не само забогатяваха, но и "станаха проводници на политическото и икономическото проникване на САЩ в България". (Заб. М. Стоянов. Посоч. съч., с. 65.)

Не случайно е също така, че възпитаниците на западните училища се ориентираха повече към консервативни политически позиции и се противопоставяха обикновено по убеждения на привържениците на руското влияние на Балканите. (Заб. Ст. Томов, методистки пастор в Търново по време на Учредителното събрание, в спомените си отбелязва като странно това обстоятелство, че повечето от представителите, възпитаници на западноевропейските държави, влязоха в консервативната партия, а руските възпитаници, начело с Каравелова и Стамболова се проявиха като крайни либерали" - Т Ст. Томов. Един ратник от епохата преди и след Освобождението. Сборник в памет на проф. Петър Ников. София. 1940, с. 502.)

Приспособявайки дейността си към обстановката в страната след Освобождението, мисионерите на методизма по същество не изменят общия дух и общата насоченост на тази своя дейност. Подобно на другите протестантски мисионери те никога не са заставали и действували в защита на народа в буржоазна България. Своята дейност те винаги са устройвали според политиката на своите господари зад граница и на монархическия режим вътре в страната. Застават в защита и на фашизма. Във всички трудни за народа моменти – по време на войните и след тях, по време на фашистката диктатура – мисионерите на методизма са така или иначе на страната на народните врагове, на страната на тези, които са продавали народните интереси, като сами са играли ролята на посредници в търговията с тези интереси, слугувайки според случая на каузата, ту на САЩ, ту на Хитлерова Германия. И, разбира се, през цялото това време те определено се противопоставят на борбите на работническата класа, воюват със социалистическото движение, с идеите на комунизма.

**4.2. Отношение към социализма**  
**Протестантските секти в България.**  
**София, Партиздат, 1972, с. 78-84.**

Реакционната идеино-политическа насоченост е пронизвала цялата дейност на методистите у нас. Тя е характерна както за различните им форми за широка работа сред населението, така и за духа на възпитанието в различните им училища. Обявявайки се уж против прокарването на каквато и да било политика в работата на училищата, мисионерите-методисти и техните поддръжници в страната са се обявявали фактически против всяка възможна политика, която на тях и на управляващите не е била изгодна, като неуморно и наистина методично са работили за прокарване на проамериканската политика, за възпитанието на младежта в нейния дух. Умело съставените учебни програми както в мъжките, така и в девически училища, са подчинени главно на изграждането у възпитаниците на един проамерикански буржоазен мироглед, на едно виждане за света и живота, проникнато от благоговение пред американската (и въобще западна) култура и нихилизъм по отношение на националната ни култура и достойнство, както и по отношение на руското влияние у нас. Тъкмо поради това американският начин на възпитание и методистките американски училища е допаднал особено много и на царския двор, който не само е покровителствувал и подпомагал, но е предпочитал чуждите мисионерски училища пред българските. Още Батенберг през 1881 г. по повод съгласието си да отвори Ловешкото американско училище (училището е открито през 1882 г.) е показал добре това предпочтение. В разговора си по този повод със Ст. Томов и Д. Чалис той изразил определено недоволството си от българските училища за това, че в тях "се проповядва политика, както е в училищата на Враца и в други места на княжеството". (Заб. Т. Ст. Томов. Един ратник от епохата преди и след Освобождението, с. 505.)

Това, което не се харесва на Батенберг и на методистите в случая, е, разбира се, прокарваната от прогресивното и патриотично учителство линия на възпитание.

Това покровителствено отношение към американските и други западни училища и недоверието към работата на българските училища и напредничавото българско учителство е изразено още по-силно у следващите царски осobi. На въпроса на американския представител Джеймс Бартън, защо дворецът предпочита американските училища и настоява за тяхното укрепване и разширяване, цар Борис отговорил: "Заштото възпитаниците на вашите училища притежават такава устойчивост на нравствения характер, каквато нашите национални училища не създават и от която България особено много се нуждае." (Заб. "Sofia News", Sofia, Vol. IX, Januari, 1926, N 2, p. 6.)

Разбира се, свързаните с американските училища царски надежди са били особено много подсилвани от обстоятелството, че техния дух на възпитание, както и целия дух на мисионерската дейност въобще е бил най-дълбоко и най-враждебно противопоставен на идеите на марксизма, на закономерно и неудържимо развиващо се работническо и социалистическо движение у нас, на дейността на Българската комунистическа партия, чито идеи проникват широко не само в народните маси, но и в училищата.

Воювайки последователно с всички разновидности на идеологическата и политическата реакция, българските социалисти-марксисти са разкривали вярно и дълбоко антинаучната, антинародната и социално вредната същност на методистката пропаганда и дейност, подлагали са я системно на разобличаване пред народа.

В това методистите виждали най-сериозното в своята работа и от своя страна са воювали постоянно и настървено против социализма и неговите дейци.

В лицето на тези "отявлени безбожници" методистите срещали най-силните си врагове.

В доклада си на методистката мисийска конференция през 1905 г. пасторът Павел Тодоров с негодувание отбелязва затрудненията, които им създават социалистите например в Плевен дори и по време на методистките събрания. "Повечето от посетителите са младежи, някои от които са социалисти и в края на всяко вечерно събрание водят прение, за да оборят евангелските истини. Те се стараят да докажат за свое собствено задоволство превъзходството на социализма и блажените дни, които ще настанат, когато стане всеки човек социалист". (Заб. Протокол на четиринадесетата сесия на Българската мисийска конференция на Методистката епископална църква, държана в гр. Варна от 26 до 30 април 1905 г., Русе, печ. Победа, 1905, с. 41.)

"Ние имаме да се борим с безверие, социализъм, хладнокръвие и суеверие" – заявява същият пастор. (Заб. Так там, с. 40.)

Враждебното отношение към социализма минава като червена нишка в цялата дейност на методистите до социалистическата революция у нас. Въпреки всички перипетии и условия, които са заставляли неведнъж методистките мисионери и ръководители да сменят господарите, на които слугуват, на своята ненавист и борба против социализма те не са изменили по същество никога.

След победата на социалистическата революция безспорно условията за дейност на методистката църква се измениха съществено. Както на другите религиозни деноминации, на нея й бе предоставена от народна власт възможност да работи свободно, при условие че спазва установената в страната законност. В рамките на гарантирания от конституцията свободата на съвестта бяха премахнати възможностите за административен или друг държавен натиск върху религиозната дейност на методистите (осъществяван понякога преди революцията под давлението и на православната църква). Това им позволи не само да активизират дейността си, но и да увеличат малко броя на обществата и църквите си. Ако през 1938 г., т.е. преди началото на Втората световна война в страната има около 800 методисти с 20 църкви, (Заб. Вж. проф. Ст. Цанков. Развитието на Православната църква от Освобождението до настояще време. Годишник на Софийския университет "Климент Охридски", Богословски фак., т. XVI, 1938–1939. София, 1939, с. 300.) в 1963 г. те наброяват 835 редовни членове, разпределени в 30 общества и църкви, 12 от които регистрирани и 18 нерегистрирани, като 3 от църквите са създадени след 9 септември 1944 г. (Заб. Методистките църкви са създадени по време, както следва:

Години	Брой на църквите
До 1900	14
1900–1910	-
1910–1920	4
1920–1930	6
1930–1944	3
1944–1960	3
след 1960	-

Предоставените им благоприятни условия за религиозна дейност обаче не отклониха ръководителите на методистката секта непосредствено след революцията от пътя на политическата реакция, не измениха по същество враждебното им отношение към социализма, към народната власт.

Заставени от обстоятелствата да се съобразяват с новата обществена и политическа обстановка в страната, по поръка на западните си вдъхновители те заеха привидно лоялна позиция към новата държава, а всъщност с това прикриваха намеренията и действията си против народната победа, против делото на социализма.

Тогавашният ръководител на методистката църква Янко Иванов с някои свои помощници стана един от организаторите на широка подрывна и шпионска дейност, целяща създаване на недоволство против народната власт и предизвикване на намеса на САЩ за възстановяване на капитализма и властта на буржоазията в България. Подробно за това вж. "Процесът срещу евангелските пастори-шпиони". София, издание на Дирекцията по печата, 1949.)

С нанесения от Народния съд през 1949 г. разгром на пасторската шпионска организация в ръководството на методистката църква настъпиха коренни промени, като то бе очистено от контрареволюционни елементи и се ориентира на действително лоялни позиции.

Но с тази положителна промяна не се отстранява изцяло вредната социална роля на методистката дейност в нашата страна. Лоялната позиция ликвидира политическата реакционна дейност на предишното методистко ръководство, но не премахва заедно с това и идеологическата реакционност на методизма, вътрешноприсъщата несъвместимост на неговото учение и на неговата пропаганда със социализма, с обществения прогрес. Въпреки опитите да се приспособява и модернизира съобразно с условията на социализма, по своята дълбока същност методистката идеология си остава коренно враждебна на идеите на социализма и комунизма, на тенденциите на нашето съвременно развитие, явява се идеологическа спънка за осъществяването на тези тенденции.

Както в символа на вярата им, така и в проповедите им, в техните молитви и песни методистите последователно поддържат и внушават разбирането за греховността и малоценността на света и на човешкия живот. В духа на това разбиране вниманието на човека се отклонява от наследните му задължения в реалния живот и се отправя към суетни усилия за постигане на миражно благополучие, спасение и щастие в отвъдния живот по пътя на безрезервната, всеотдайна вяра в божество. Този основен дух на методистката пропаганда влиза в дълбоко и непримиримо противоречие с духа на нашето време, с духа и тенденциите на развитие на социалистическото общество. Вместо да стимулира и ориентира правилно усилията на човека в строителството на новия живот, методисткото учение разглежда подобни усилия като суета, представя ги за гибелно заблуждение.

В много от методистките песни например светът се обявява за тъмнина, пустиня, царство на гибел и падение и пр. (Заб. Вж. напр. 64, 74, 83, 111, 224, 452 и др. песни от методисткия вестник "Духовни песни", издание на Върховното управление на Българската евангелска методистка църква и на Централното управление на Съюза на евангелските съборни църкви в България, София, 1955.) За единствено спасение от тази "пустиня" се обявява вярата в Христа, следването на която е всичко, а светът в сравнение с това е нищо.

"Тоз свят за нищо се брои, щом вярата изгрей" – се казва в една от песните. (Заб. Пак там, с. 67.)

Щастието не е в труда за изграждането на социализма, въобще трудът не е в състояние да осигури някому щастие, макар и понякога да се нарича "благодат". (Заб. Пак там, с. 169.)

Шестте работни дни на седмицата се обявяват в методистките песни за дни на грижи, мъки, страдания и страхове (Заб. Пак там, с. 15, 17 и др.), а денят за молитвено общение с божество за единствено светъл и красив ден. В този ден човек не само си отдъхва от бремето на труда и грижите, но има възможност единствено да се отдае на това, което отговоря на неговата природа и призвание, да потърси единствения път за избавлението си, за своя възход към истинския живот и истинско щастие. Защото думите на Христос се обявяват единствено за думи на възход и живот (Заб. Вж "Духовни песни", с. 15.), вярата в Бога – за единствен път към щастие (Заб. Пак там, с. 131 и др.) към радост (Заб. Пак там, с. 93.) към чистота и святост (Заб. Пак там, с. 98, 111 и др.) и пр.

Съществена част от ненаучната и реакционна идеология на методизма е неговият възглед за нравствеността, отстояван и в социалистическата съвременност. Сърцевината на този възглед е отричането на възможността нравствеността да вирее без религията и човек да бъде нравствен без вярата в Бога. За истински нравствен се обявява само който искрено и дълбоко вярва в Бога, а невярващият се разглежда като естествена жертва на порока, като склонен към всякакъв род падения. Страхът от Бога се издига като единствена сигурна опора против безнравствеността.

“И блажен е кой се бои,  
всякога от Господа:  
не е склонен към лъжи,  
чист е в своите дела” (Заб. Пак там, с. 111.)

Още по-очебиещи в това отношение са онези моменти от “духовните песни”, в които Христос се обявява не само за опора на нравствената чистота, но и за “слънце на правда и залог за мир” (Заб. Пак там, с. 22.), даже за някакво предстоящо освобождение на нашия народ! Ето например какво се казва в 312-а песен:

“О, Господи, кога ли  
народа щеш спаси? –

.....  
Докрай ли грях, неправда?  
Докрай ли мощния  
земи ще граби с кривда –  
все зло, нещастия?

.....  
Не дай му, Боже, зноен гнет;  
спаси от зло назода клет,  
спаси народа! Амин” (Заб. “Духовни песни”, с. 135.)

В друга песен народът и днес се обявява за “мъченик” и се отправя пак пламенна молба към бога да му помогне “да изтрай до щастлив и добър край”. (Заб. Пак там, с. 136.)

Наистина, буди недоумение, от какви социални неправди и злини се надяват методистите да бъде тепърва “освобождаван” нашия народ, но не буди никакво съмнение, че подобни техни молитвени усилия и надежди са днес не само анахронизъм, но имат безусловно вредна идеологическа насоченост, влизаша при това в твърде осезателно противоречие и с изискванията за лоялност.

С една дума, по своя дух и главна насока дейността на сектата на методистите и в съвременните наши усилия е в дълбоко и непримиримо противоречие с прогреса. Нещо повече, противоречивостта с прогреса е самата същност на методисткото учение и затова с всяка крачка на общественото развитие напред тази противоречивост все повече се задълбочава и по същество не може да не се задълбочава. Поради това – въпреки всички опити да се залови по-крепко за колелото на историята – методизъмът с всяка нова крачка на общественото развитие губи прогресиращо и безвъзвратно историческото си оправдание, превръща се все повече във вреден анахронизъм. Затова и съзнателната, организираната дейност за неговото преодоляване в нашата страна е една правилно осъзната и назряла обществена необходимост.

## **5. Държавната политика към евангелските църкви и общество Бяло Братство**

### **5.1. Информация за работата на Комитета и състоянието на протестантските църкви в София**

**За служебно ползване \***

*Вестител на истината. История на евангелските църкви в България.*

София, Българско библейско дружество ООД, 1994, с. 379-384.

Една секретна информация от главния специалист Цвятко Цветков  
от 22 февруари 1984 година свидетелствува  
за скритите намерения на Комитета спрямо Евангелските църкви.

**За служебно ползвуване!**

### **Информация за работата на Комитета и състоянието на протестантските църкви в София**

В НРБ съществуват следните протестантски изповедания:

Петдесетна църква, Конгрешанска (Съборна) църква, Баптистка църква,  
Методистка църква, Адвентистка църква. Освен тях съществува Верска общност  
“Бяло Братство” (Дъновисти) и т. нар. “Божия църква”, привържениците на която са  
известни с името “Тинчевисти”. Тази църква е незаконна.

Протестантските църкви не притежават статут на юридическа личност. Те  
се намират в положение на търпимост. Централните й ръководства се намират в  
капиталистическите страни – САЩ и някои европейски страни. Поради тази  
особеност и някои други причини често пъти те стават обект на задгранична  
антисоциалистическа пропаганда.

Преди пет години за злоупотреба, незаконно получаване на чужда валута  
и нарушение на митническите разпоредби 6 члена на Петдесетната църква бяха  
осъдени от 3 до 6 години затвор.

По градоустройствени причини във Велинград бе отчуждена  
Конгрешанская църква.

В София членовете на “Божията църква”, начело със самопровъзгласилия  
се за старейшина Павел Игнатов, се опитаха да се легализират като завладеят  
Методистката църква на ул. “Раковски” № 86.

Тези случаи бяха широко използвани от някои задгранични центрове на  
Запад за пропаганда против НРБ. Изпратени бяха протести, някои от които бяха  
адресирани до др. Тодор Живков.

Независимо от това, обаче, централните ръководства на протестантските  
циъркви са лоялни към властта. Те подкрепят мероприятията, които провежда  
народната власт. Включват се в борбата за мир и провежданите международни  
конференции от този характер.

\* Забележка на съставителя: Този материал е документално  
приложение, за обяснение на историческите събития за гоненията на  
комунистическата власт срещу евангелистите и дъновистите през 1983-1984 г.

Протестантите в страната наброяват около 20,000 души. По-значими в количествено и качествено отношение са Петдесятната и Адвентиската църкви. В тях членуват и млади хора.

#### **Петдесятна църква**

В София има две петдесятни църкви. Едната се намира на ул. "Бачо Киро" N 21, а другата на ул. "Христо Зъбчето" N 10 – Подуене. По-активна е тази на ул. "Бачо Киро" N 21. Тя се обслужва от председателя на Петдесятната църква Иван Зарев Ангелинов и неговия заместник пастор Динко Желев.

През 1983 година по нареддане на Комитета на централното ръководство на Петдесятната църква бе извършена финансова ревизия от Държавен финансов контрол. За неспазване на финансова дисциплина църквата бе задължена и внесе в полза на държавата 60,000 лева.

Уолнени бяха трима пастори, които фактически възглавяваха едни от най-големите църкви в страната – Бургас, Сливен и Стара Загора. Тези санкции бяха наложени за неспазване на законността.

#### **Конгрешанска (Съборна) църква** на ул. "В. Коларов" N 49

Председател на Конгрешанска църква в България е пастор Костадин Спасов Бозовайски. Той е вече пенсионер, но продължава да обслужва упоменатата църква на ул. "Васил Коларов". Поискано е от Комитета на църквата да се извърши финансова ревизия през тази година. Резултатите от ревизията ще бъдат използвани за отстраняване на братята Димитър и Христо Куличеви, които в религиозно отношение са много активни и не се съобразяват с наредденията на Комитета.

Направен бе опит на мястото на пастор Бозовайски да бъде избрано и назначено друго лице за председател на Конгрешанска църква, но тя не го възприе. През тази година този въпрос ще бъде решен окончателно.

Ръководният и обикновеният членски състав е доста застарял. Възможностите й за религиозно въздействие са доста слаби.

#### **Баптистка църква** на ул. "Пело Пеловски" N 63

Общо в страната баптистите наброяват около 650 души. Председател на Баптистката църква в България е пастир Георги Господинов Тодоров, който живее в гр. Варна. Баптистката църква на ул. "Пело Пеловски" N 63 – София се обслужва с преходдане от пастор Иван Ангелов Станкулов, който живее в гр. Лом. Той е на 80 години и има отрицателно отношение към народната власт. След 9 септември е съден от Народния съд. Отсъствието му от София дава възможност на нежелателни лица от църквата, в това число и на чужденци, да изнасят проповеди от амвона без да имат разрешение от Комитета. Обмисля се начин и се търси подходящо лице за пастор, който да бъде назначен в тази църква. Предлаганите досега лица от Комитета пастор Ангелов ги отхвърля, като злонамерено ги оклеветява и представя като хора на властта.

#### **Методистка църква** – ул. "Г. С. Раковски" N 86

Методистката църква като изповедание е малка. По численост тя наброява 1000 души за страната. Председател на Методистката църква е епископ Иван Ненчов Ножаров. Проблеми с работа с тази църква нямаме, освен с изложението, които се правят от пастор Симеон Попов от Шумен. Това е реакционно настроен човек с пропагандна ориентация, който се е самообавил за отговорно лице на църквата за цялата страна и често изпраща изложения, включително и до най-висши инстанции.

#### **Адвентистка църква** – ул. "Васил Коларов" N 10

Тази църква е доста активна. Съботен ден адвентистите не работят. Това е отличителен .... белег на изповеданието. Някои адвентисти не пускат децата си на училище, с което нарушават закона.

През 1983 година на Централното ръководство на Адвентистката църква бе извършена финансова ревизия. Установено бе неправилно изразходване на

парични средства, в резултат на което църквата бе задължена и внесе сумата 160,000 лева в Републиканския бюджет. От Централното ръководство на църквата бяха освободени по наше искане като неподходящи двама члена – пастор Емил Димитров и пастор Стоян Томанов.

Ликвидирана беше печатната база на църквата, като бяха иззети две циклостила, на които се отпечатваха "Библейските съботни уроци". Тиражът им бе ограничен от 35000 на 100 броя. Отпечатването на "Библейските съботни уроци" се извършва на всяко тримесечие и за това се иска разрешение от Комитета.

### **Верска общност "Бяло Братство" (Дъновисти)**

В страната има около 400 души дъновисти, а в София 230. Тази общност са останали изключително стари хора. В София не разполагат с молитвен дом и обикновено религиозните си служби (паневритии) придвижени с песни и музика, се провеждат на открито в Парка на свободата и на някои други места. Братството е регистрирано в Столичния народен съвет. Възглавява се от сестрите Драга и Люба Михайлови, които имат одобрението от Комитета, лоялни са към властта, но с доста напреднала възраст. Проблеми в работата с тях нямаме.

### **Божия църква "Тинчевисти"**

Тинчевистите са отцепила се част от Петдесетната църква. Те са незаконна секта. Стремят се да се обособят като самостоятелна църква. Създават големи трудности на властите в контрола над тях. Разпръснати са на групи от 5–6 человека и повече в различни краища на страната.

22 февруари 1984 г.

гр. София

Главен специалист: Цв. Цветков (подпись)

От тази информация става ясно в кои църкви Комитетът среща трудности поради "непослушанието" на някои църковни служители. Наистина, особено големи трудности им създаваше Българската Божия църква (Тинчевистите) с техния главен старейшина Павел Игнатов, който бе упорит в своето непослушание пред Комитета.

От данните на Конгрешанската (Съборна) църква личи целта да се отстранят дейните лица в църквата. За да може това да стане по "демократичен" начин, предвижда се финансова ревизия с предварително определена цел – "резултатите от ревизията да бъдат използвани за отстраняването на братята Димитър и Христо Куличеви, които в религиозно отношение са много активни и не се съобразяват с наредденията на Комитета. Направен бе опит на мястото на пастор Бозовайски да бъде избрано и назначено друго лице за председател на Конгрешанската църква, но тя не го възприе. През тази година този въпрос ще бъде решен окончателно".

Повтаряме тези места от информацията на главния специалист на Комитета Цвятко Цветков, защото от тях се вижда как целенасочено те са планирали своите действия по отношение на евангелските църкви и от друга страна, развилите се събития в Първа евангелска църква показваха наяве скрития начин, по който те винаги са действували.

Следният документ е също показателен в това отношение.

## **5.2. Предложение за снемане регистрацията на пасторите на Конгрешанска църква Христо Христов Куличев и Димитър Христов Куличев \***

*Вестители на истината. История на евангелските  
църкви в България. София, Българско библейско дружество  
ООД, 1994, с. 385-387*

До Другаря Любомир Попов,  
заместник министър,  
председател на Комитета по  
въпросите на БПЦ и на РК  
при Министерството  
на външните работи

### **ПРЕДЛОЖЕНИЕ за снемане регистрацията на пасторите на Конгрешанска църква Христо Христов Куличев и Димитър Христов Куличев**

Другарю Зам. министър,

От известно време председателят на Централното управление на Конгрешанска църква пастор Костадин Спасов Бозовайски е пенсионер. Потази причина част от времето си прекарва в Пазарджик, където се е установил да живее и само от време на време идва в София във връзка с някои богослужения. С това контрола над църквата е отслабнал. От това се възползват фанатизираните в религиозно отношение пасторите Христо и Димитър Куличеви. Те проявяват нескрит стремеж да оглавят църквата и активизират нейната дейност. Това тяхно желание намира подкрепа и от пастор Бозовайски, който негласно ги поддържа и в тяхно лице вижда бъдещите негови заместници.

През 1976 г. пастор Христо Куличев е написал писмо с ултимативен тон, което е изпратил до председателя на Държавния съвет другаря Тодор Живков с настояване да бъде възстановено издаването на забранения през 1948 г. вестник "Зорница". Без да има право и без всякакво разрешение от Комитета и съответните власти по места той е посещавал отделни църкви в страната, където е извършвал богослужения. Организирал е младежки служби, музикални програми и заедно с брат си, пастор Димитър Куличев, са изработвали програма за изпращането на младежи да проповядват в провинцията.

Пастор Христо Куличев не е член на централното ръководство на Конгрешанска църква, обаче той присъствува на почти всички негови заседания, като заявявал, че не го интересува мнението на Комитета, важно било, че църквата го била избрала.

Без да има съответни пълномощия към края на 1983 г. той поема ръководството на църквата.

---

*Забележка на съставителя: Материалът има за цел да покаже причината за промяната, настъпила през изминалите 23 години, в цитираните лица, които представят Петър Дънов като лъжеучител във вестник «Зорница», бр. 4, 5 от 2007 г. Тези статии ги поместваме накрая.*

Съществуват изказвания от страна на вярващите и се правят упреки към пастор Бозовайски, за това, че той е допуснал Христо и Димитър Куличеви да ръководят дейността на църквата.

През м. март т. г. на Централното ръководство на Конгрешанска църква беше извършена ревизия. Установи се, че пастор Димитър Куличев като член на Централното управление на Конгрешанска църква, изпълняващ дейността касиер, е допуснал следните нарушения:

Не е извършвал начисление и внасяне 20 % осигурителни вноски върху изплатените трудови възнаграждения на частни лица за извършена работа.

Пастор Димитър Куличев е изплащал командировъчни пари на пастори и проповедници без командировъчните да се заверени от съответните длъжностни лица.

В приложените сметки към заповедите за командировка не е отразено колко са пътните и дневните, а командировката е изплащана общо.

Изходдайки от гореизложените основания предлагам:

Да бъде снета регистрацията на пасторите Христо Христов Куличев и Димитър Христов Куличев.

06 юни 1984 г.

гр. София

подпис: Цв. Цветков

Пастир Бозовайски неведнъж бе викан в Комитета и му бяха предлагани пастирите Виктор Вирчев и Милчо Тотев от Петдесетната църква и Тимотей Михайлов от Баптистката църква за негови заместници. Той отбиваше тези предложения като възразяваше, че тези лица не са от съборните църкви, а и Тимотей Михайлов не е пастир. „Ще го ръкоположите“, предложил веднага Цветков.

След като тези предложения не бяха приети, на преден план излезе Павел Иванов от Евангелската съборна църква в Асеновград. Без да бъде избиран от църквата за пастир и от събор за председател, комитетът му издава писмо от 6 ноември 1984 г., че е регистриран по чл. 16 за пастир на Първа евангелска църква и председател на Съюза на евангелските съборни църкви.

## 6. Приносът на евангелистите за България

### Приносът на евангелските мисионери и тяхното дело с появата им в живота на българския народ през XIX век

Павел Василев

Развитието на възродителните процеси и Реформацията в Европа не дават отражение върху живота на българите. През 17 и 18 век България остава изолирана от тези основни процеси. Страната ни се намира под Османско робство, а гръцката православна църква прави масирани опити чрез своето духовенство да **елинизира** българския народ. Стремежите на Софроний Врачански и Паисий Хилендарски да стимулират изграждането на църковна и национална идентичност, веднага не дават видими резултати.

В първите години на 19 век, евангелските мисионери постепенно навлизат и проучват условията за просветна и духовна работа по нашите земи. Тези опити са провокирани от усилията на прогресивни православни българи, които са търсели пътища за реформи в църквата и обществото и за възстановяване на българското самосъзнание.

Евангелските мисионери намерили по нашите земи едно будно, но много изостанало във всяко отношение население.

1. Първата тяхна задача, която се налагала, е да обучат хората на най-елементарните хигиенни навици и на начин на живот. (Виж статията "България през 19 век".) До тогава почти нищо не е било извършено за духовното повдигане на населението. Само в отделни селища е имало училища и малко са били младите хора, получили образование.

2. Евангелските мисионери са започнали усиlena просветна работа. С изгражданите училища от модерен за тогава тип, те окончателно са изместили килийните.

Особено значение има създаденият от мисионера д-р С. Хамлин *Роберт Колеж* в Цариград. От там подготовка получават много наши общественици, които намират място във възродителните процеси и участват в ръководството на младата българска държава – министри, държавни служители, учители и др.

За подготовка на свещенослужители (пастири и книгопродавци), които да разпространяват Словото Божие и евангелските истини, мисионерите са откривали научно-богословски училища, като тези в Пазарджик, Свищов, Самоков, Ловеч и др. Освен това, те са създавали десетки сиропиталища и детски градини, където от малки децата са научавали за Бога.

3. Евангелските мисионери са развивали усиlena книжовна дейност чрез преводи и публикуване на християнска и духовна литература. В тази тяхна работа те са срещали съпротивата на гръцкото православно и католическо духовенства, които унищожават много ценни старобългарски книги. Това се е правило с цел ликвидиране народностното съзнание на българите.

Най-съществената работа в тази насока е пълният превод на цялата Библия на съвременен български език, отпечатана през 1871 г. Върху превода са работили мисионерите д-р Елиас Ригс и д-р Алберт Лонг и българите Христодул Костович Сечан-Николов и Петко Рачо Славейков. (Виж статията "Превод на Библията" - раздел 2, т. 1)

От евангелските мисионери са преведени, отпечатани и разпространени много книги с християнско съдържание, които са имали свое въздействие върху народа. (Виж статията "Д-р Алберт Лонг". - раздел 1, т. 6.1)

За успеха на книжовното дело у нас, със съдействието на евангелските мисионери са били внесени шрифтове на кирилица от Америка за работа на печатницата в Смирна. Там е отпечатан на български език Новия Завет преведен от Неофит Рилски, в няколко издания с общ тираж 30,000. По-късно печатна база е създадена и в Цариград. За печат са били търсени възможности и във Влашко.

Евангелските мисионери издават и първият български вестник "Зорница" в Цариград, който и до днес се печата.

4. Основен и съществен е приносът на евангелските мисионери да проповядват и да учат народа на Словото Божие. Преследвани от гръцките фанариоти, а по-късно – от новоназначените неуки български свещеници, те били принудени да правят свои църкви, които с готовност са приемани от народа.

Евангелските църкви поднасяли Словото Божие на говорим, роден език и подканвали за един активен християнски живот. Те били реформирани църкви, изчистени от суеверие, от закостенялостта и ритуалността. Сега, след изпитанията и гоненията през 45 годишния комунистически строй, в Северна България има повече от 35 Евангелски методистки църкви.

5. Евангелските мисионери д-р Ал. Лонг и д-р Уошбърн, преподаватели в Роберт Колеж в Цариград, през 1876 г. са били съпричастни към съдбините на българския народ при потушаването на Априлското въстание. По тяхно настояване, Еуджин Скайлер, легационен секретар и генерален консул на Америка в Цариград, посещава Батак и вижда ужасяващата картина от 5000 трупа непогребани.

Материалите за турските зверства, д-р Лонг своевременно превежда на английски език и предава на кореспондента на "Дейли нюз" Едиун Пиарс. Европа научава истината. От подадените сигнали, кланетата са спрени. Така тези мисионери завинаги свързват имената си с българската история.

6. В борба за независима национална църква, евангелските мисионери имат своя принос. Това е един от най-важните процеси в историята на българското Възраждане и ключов момент в изграждането на съвременната българска нация.

На 3 април 1860 г. при тържествената Великденска служба на българската общност в Цариград Иларион Макариополски провъзгласява независимостта на Българската православна църква от Цариградската фанариотска патриаршия. Тази решителна стъпка на българските духовни водачи предизвиква яростна реакция от страна на Цариградската патриаршия. Тя се обръща към Високата порта с искане Иларион Макариополски и всички свързани с акцията от 3 април да бъдат заточени.

Евангелските мисионери в България с внимание и съчувствие следят усилията на българския народ за църковна независимост. През м. ноември 1860 г. д-р Елиас Ригс неколкократно настоява пред американския пълномощен министър в Цариград, Джеймс Уилямс, да се застъпи пред Високата порта в защита на българската кауза. Практически на този етап, мисионерите се явяват единственият външен фактор, симпатизиращ на българската кауза.

В най-тежките моменти на борбата, Иларион Макариополски е застрашен от ново заточение. Той познава евангелските мисионери и тяхната лоялност, посещава Роберт Колеж, търси тяхното мнение и помощ. Освен това той се обръща към Евангелския съюз (алианс), който като посредник да го свърже с посланиците на някои протестантски страни в Европа и с Америка. Със застъпничеството на британския, пруския и датския посланици, тримата архиереи Иларион Макариополски, Авксентий и Паисий са спасени.

Поради натиска на гръцките фанариоти да запазят влиянието си в българската църква и присъствието на големите користни апетити на католиците – униати, българските православни дейци са проявили готовност да преговарят с Евангелския съюз за присъединяване. Идеята била българската църква да се обяви за част от протестантския милиет, като в този договор те са виждали един формален акт, който обезпечава независимост. При преговорите между евангелските мисионери и православните църковни дейци възникнал проблем по текста от договора:

"Светото Писание на Стария и Новия Завет е единствено правило на вяра и дела".

С този параграф от договора де факто се изключват като средство за спасение ритуалите, допълнителните писания и предания, житията на светците и молитвеното застъпничество на Св. Богородица и другите светци.

Българските православни водачи не се решават на такова окончателно изповядване – единствено на авторитета на Светото Писание и договорът не се е сключил. В препятствие се превръща всъщност онова, което се явява фундамента на протестантството – позоването единствено на Библията, като валиден авторитет. Евангелските мисионери всъщност са били на прага на изключителен успех в своята дейност сред българите – формално целият български народ би станал част от протестантския съюз, макар че се запазва автономността на църквите.

Този момент не дава отражение на взаимното уважение между протестанти и православни и на взаимната им подкрепа, особено в борбата на българите за независима църква. И до днес остава открит исторически въпрос:

С какво съдбата на българския народ, неговото национално, културно, икономическо и политическо развитие биха били по-различни през последните 145 години, ако през онези драматични събития православните църковни водачи бяха взели друго решение.

(По т. 6 със съкращения са използвани материали на Mediapool.)

## 7. Герои на вярата

### Герои на вярата. Божий свидетели и мъченици

Духовно слово, Г. XIV, 1938, бр. 1-2, с. 15–17.

#### 1. Иоан Кръстител.

За него беше пророкувано в Исаия 40:3 и Малахия 3:1 и 4:5, сравни с Мат. 3:3 и 11:14. Той беше предтеча на Господа Иисуса Христа и Божий пророк. По строгост на живота си, ревността си за Бога и в работата си между човеците приличаше на пророк Илия и беше с дух и сила Илиина (Лука 1:17). Той смело изобличаваше греха и поканваше към покаяние и духовно събуждане. Иисус, следа като беше кръстен от Иоана, го нарече повече от пророк, но все пак бе по-малък и "от най-малкият в Небесното Царство" (Мат. 11:3).

За своето безстрашие да изобличи в грях дори цар Ирод, неговата незаконна жена Иродиада го толкова намразила, че при един празник дъщеря ѝ Соломия, която бе харесала на Ирода с танцуващо си, поиска, получена от майка си, главата на Иоан Кръстителя да ѝ се поднесе на блюдо. Така Иоан бе обезглавен (Мат. 14:3–12).

#### 2. Иоан – апостолът и Евангелистът.

От Витсайд в Галилея. До повикването му от Иисуса, бил ученик на Иоана Кръстителя и прост рибар (Мар. 1:20, 1:5–10).

По характер кротък, но решителен. Пълен със смирение и братска любов. Обичаше Иисуса повече от всички – наричан апостол на любовта. Твърд и неустрашим – свидетел на Преображението, Гетсиманските страдания и на разпятието на Спасителя и затова ги описва като очевидец (Иоана 19:35). Един от първите свидетели на възкресението и след възнесението смело проповядваше Евангелието из Ерусалим (Деян. 4:13), не се уплаши от затвор, биене и заплашване със смърт.

Той за много години и след смъртта на апостол Павел изobilно е сеял семето на Божията любов из цяла Мала Азия, докато император Домициан около 95 г. сл. Р. Хр., го заточил на о. Патмос, където имал виденията на чудната книга "Откровение". После се върнал в Ефес, където поради дълбоката старост, бил носен на ръце от учениците в църква. Казва се, че последните му проповеди съдържали само думите: "Деца, обичайте се един друг". Той умрял на 94 годишна възраст в 100 г. сл. Хр., надживявайки всички апостоли. Написал е Евангелието на Божията любов, 3 Послания и книгата "Откровение".

### 3. Джон (Иоан) Бънян

Автор на безсмъртния сън, наречен "Пътешественикът от този свят до онзи", най-четената книга след Библията. Той е роден в 1628 г. в Елстоу – Англия, син на тенекеджия. В 1649 г. бива спасен от един много греховен живот и започва смело да проповядва Евангелието. Защото това вършил без разрешение от официалните власти, бил осъден и лежал 12 години в затвора, където написал "Пътешественикът". Написал е около 60 книги, между които "Духовната война" и "Жivotът и смъртта на г-н Нечистивов". Умрял 1688 г. в Лондон.

### 4. Джон Веслей

Основател на Методистката църква, роден на 17.VI.1703 г. в Епфорд, Англия. В 1720 г. отива в Оксфорд и още неспасен отива да проповядва на американските индианци. Връща се в Англия, среща Петър Болер, един от Моравските братя, и получава уверение за спасение на 24 май 1738 г. Започва една жива християнска работа, но духовенството го отхвърля, обаче, той заедно с брат си Чарлз Веслей, Уайтфилд и др., разнася благата вест из цяла Англия. Много пъти изложен на присмехи, бой, замерван с развалени яйца, при слънце и зимни фъртуни, той неуморно тръби Евангелската истина и беше употребен от Бога за едно голямо духовно събуждане в Англия и света. Умрял в 1791 г. в Лондон.

### 5. Джон Накс

Великият шотландски реформатор бил роден в 1505 г. Когато започнал да работи за духовно събуждане, почват и неговите гонения, както в Англия така и в странство. Той явно и смело говорил против идолопоклонството в католишката църква и злоупотребленията на папата, изобличавал кралица Мария за лични и държавни грехове. Умрял 1572 г.

### 6. Джон Уиклиф

Голям проповедник и преводач на Библията, роден в Йоркшир в 1320 г., бил голям изобличител на папщината. Той основал свое училище и практикал учениците си от село в село да проповядват Евангелието. Наричали ги "бедни проповедници". Същата работа съществува и до днес. Писал е много и проповядвал навсякъде. 35 години след смъртта му, в 1428 г. костите му били изкопани и хвърлени в р. Сфифт – по решение на Констанския събор.

### 7. Джон Калвин

Френският реформатор, станал баща на калвинизма, е роден в 1500 г. Студенствуval в Париж, Орлеан и Базел. Силно повлиян от германската реформация. Писал много коментарии. Прочут и като социален законодател. Умрял 1564 г.

### **8. Ян (Иоан) Хус**

Чехският реформатор, бил роден в 1369 г. в Хусинец. Повлиян от съчиненията на Уиклиф. Стпал ректор на университет в 1402 г. Папа Александър заповядвал съчиненията на Уиклиф да бъдат изгорени и понеже Хус продължавал да проповядва техните учения, бил отлъчен от католишката църква. Последвали бунтове. Хус трябвало да бяга, но бил хванат и хвърлен в затвора. Отказал да се откаже и бил жив изгорен в 1415 г. Обаче той оставил дълбоки следи в Чехия и по цял свят.

### **9. Джон Уилямс**

Мъченикът на Ер-романго, е роден в 1796 г. Работил за много години между човекоядците в Н. Хибридските и други острови. Преводач на Новия Завет на "рапатанга" език. Създава един от първите мисионерски кораби за Християнска работа между езичниците. През 1838 г. бил убит и изяден от жителите на остров Ер-романго.